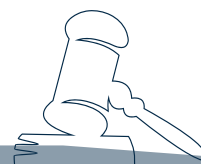


מעין ברוח שפורסם על-ידי מחלקת המחקר של הרשות השופטת בחודש מאי 2019, עולה כי מספרן של התובעות הייצוגיות בנושא זכויות אנשים עם מוגבלות, שעמד על כ-1.4% מכלל התביעות, קפץ לכ-27% מכלל התביעות. מדובר בעלייה של כ-2,000%



משפט העשור | נגישות
מהפיכת הנגישות בעשור האחרון,
כיום ומה בעתיד

עו"ד איתן עמרם, יו"ד הוועדה לקידום זכויות אנשים עם מוגבלות,
לשכת עורכי הדין

אוכלוסיית האנשים עם מוגבלות מוגדרת כקבוצת המיעוט הגדולה ביותר בעולם, והיא מונה למעלה ממיליארד בני אדם. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בישראל חיים כיום כ-1,600,000 אנשים עם מוגבלות שהם כ-20% מהאוכלוסייה הבוגרת (בני 20 ומעלה). כ-800,000 מהם אנשים בגיל העבודה (20-64).

חוק שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, תשנ"ח-1998 מגדיר אדם עם מוגבלות כ"אדם עם לקות פיזית, נפשית או שכלית לרבות קוגניטיבית, קבועה או זמנית, אשר בשלה מוגבל תפקודו באופן מהותי בתחום אחד או יותר מתחומי החיים העיקריים". המושג "תחומי החיים העיקריים" לא הוגדר ונותר פתוח גם בפסיקת בתי המשפט (פס"ד בורוכוב נ' תרכובות ברום בע"מ, בית הדין האזורי לעבודה בבאר שבע [סע"ש 10-48656-15]). בית המשפט מציין את הנסיון המצטבר הנלמד מהחקיקה והפסיקה בארצות הברית, ואומר כי לא מדובר בתחום אחד, אלא בכמה תחומים, בין השאר יכולתו של האדם לדאוג לענייניו, הליכה, ראייה, שמיעה, דיבור, נשימה, למידה, עבודה, עמידה, נשיאה, חשיבה, יכולת ריכוז ואינטראקציה עם אחרים.

החוק מגדיר את זכויותיהם של אנשים עם מוגבלות ואת מחויבותה של החברה בישראל להגן על זכויות אלו. מטרת החוק היא להגן על כבודו של האדם עם המוגבלות ולעגן את זכותו להשתתף באופן שוויוני ופעיל בחברה ובכל תחומי החיים, תוך מתן מענה הולם לצרכיו המיוחדים בצורה שתאפשר לו לחיות את חייו בעצמאות מרבית, בפרטיות ובכבוד תוך מיצוי מלוא יכולתו.

לא בכדי קבע בית המשפט העליון לא אחת כי יש לחוק זה מעמד מעין-חוקתי.

כפי שנראה להלן, בעשור האחרון חלו התפתחויות משמעותיות בנושאי נגישות ושוויון לאוכלוסיית האנשים עם מוגבלות, והתפתחויות נוספות צפויות להתרגש עלינו גם בעשור הבא.

2012 - אשרור האמנה הבין-לאומית

בחודש ספטמבר 2012 אשררה מדינת ישראל את האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות (Convention on the Rights of Persons with Disabilities), שהתקבלה באו"ם בחודש דצמבר 2006. האמנה קבעה סטנדרט חדש של שוויון השתתפות והשתלבות בחברה של אדם עם מוגבלות בכל תחומי החיים. עם אשרור האמנה, קיבלה על עצמה מדינת ישראל לתקן את המצב הקיים, לרבות באמצעות התאמת החקיקה.

2013 - התאמות נגישות לשירות

בחודש אפריל 2013 תוקנו תקנות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות (התאמות נגישות לשירות) תשע"ג-2013, המחייבות

את כל מי שמספק שירות לציבור לבצע התאמות ושינויים בנוהלי עבודתו, במבנים ובפלטפורמות שבהם ניתן השירות, כדי שהשירות הניתן יהיה נגיש לאנשים עם מוגבלות על סוגיהם השונים, באופן שוויוני, מכובד ועצמאי. את השירות יש לספק כחלק בלתי נפרד מהשירותים הניתנים לכלל הציבור ולא בנפרד מהם.

התקנות קובעות הוראות ספציפיות ומפורטות לגבי סוגי התאמות הנגישות הנדרשות לביצוע וכיצד יש ליישמן בתחומי השירות השונים ובמקומות הציבוריים, כגון במערכת המשפטית, במוזיאונים, גלריות וספריות, בחדרי כושר, בשירותי דת, בשירותי פנאי והכשרה, בחנויות בגדים, במסעדות, מלונות ועוד, בהתאמה להנחיות ולתקנים הישראליים והבין-לאומיים.

בין היתר, מתייחסות תקנות הנגישות גם להנגשת מערכת המשפט לאנשים עם מוגבלויות שהם עדים, בעלי דין, באי כוח ומוזמנים, לרבות הנגשת האולמות והדיונים. כמן כן נקבעו התאמות נגישות בשירותי ביטחון והצלה, ובכללם התאמות נגישות במתקני מעצר ובתי סוהר, לרבות התאמות בחקירת אדם עם מוגבלות.

המדובר במהפכה חסרת תקדים בתחום השירות בישראל. לא זו בלבד שהתקנות מחייבות את כלל נותני השירות לציבור (במגזר הממשלתי, המוניציפלי, מוסדות ללא כוונת רווח, חברות ועסקים פרטיים כאחד) לבצע התאמות נגישות, אלא הן גם מבקשות להקיף את מרבית תחומי החיים, ובכך קובעות רף חדש של שוויון במתן שירות.

חובת ההנגשה חלה על הבעלים, המחזיק או המפעיל של המקום הציבורי. החוק מעניק גם כלים לאכיפתו. מפר הוראות אלו חשוף לאכיפה מינהלית, פלילית ואזרחית: **אכיפה מינהלית** - אכיפה המתבצעת באמצעות הנציבות לשוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, המבצעת את חקירת התלונות מצד הנפגעים, ובסמכותה להוציא צווי נגישות למפרים ואף ליטול חלק בתביעות נגד המפרים. **אכיפה פלילית** - שמתבצעת באמצעות הטלת כפל קנס, ביטול רישיון עסק ותביעות נגד נושא משרה בתאגיד. **אכיפה אזרחית** - תביעות פרטיות עד 50,000 שקל ללא הוכחת נזק שיוגשו על ידי מי שנפגע או באמצעות ארגונים המקדמים זכויות אנשים עם מוגבלות, בכפוף לאישור בית המשפט.